

Kohtaamisia Hyvinkäällä –muistot

Hyvinkään kaupunginkirjaston Hyvinkää100-juhlavuoden keräys

Sisällys

Kohtaamisia Hyvinkäällä –muistot. Hyvinkään kaupunginkirjaston Hyvinkää100-juhlavuoden keräys.....	1
Muistoissa Irja Roikonen ja Elina Vaara	1
Olen Anja Luoto ja muistelen lapsuudestani Pirkko Jäärailoa (1878-1954)	3
Muistoja Osmo Anttilasta	3
Näin minusta tuli hyvinkääläinen.....	5
Minun Hyvinkääni	5
Tositarina Elina Vaarasta 1960-1970 lukujen vaihteesta.....	7
No niin. Aletaan jo muistella.....	8
Pekka Rynänen muistelee Terho Sakkia.....	9
Taidemaalari ja keraamikko Irja Maria Soini (24.1.1913-16.4.1995).....	10
Muisteluita Kytäjän Lindereistä	12

Alla olevat esimerkkimuistot edustavat erilaisia muistelutyylejä ja -kohteita. Lähteenä Kohtaamisia Hyvinkäällä -moniste 2019.

Muistoissa Irja Roikonen ja Elina Vaara

Kirjastotoimenjohtaja Irja Roikonen oli kotiseutuyhdistys Hyvinkää-Seuran puheenjohtaja, ja häneen Lea Bergström tutustui aluksi Hyvinkää-Seuran sihteerin ominaisuudessa. Irja oli tullut Hyvinkäälle kirjastonjohtajaksi, kun Hyvinkään kirjasto valmistui. Hyvinkää-Seuran syyskokouksessa (1987) Lea valittiin seuran sihteeriksi ja Irja valittiin edelleen seuran puheenjohtajaksi. Irja Roikonen otti hyvin sydämellisesti uuden sihteerin vastaan. Aluksi, kun kirjasto oli vasta valmistunut, 1968, Irja perheineen asui kirjastorakennuksessa.

Irjan ystäväpiiri oli laaja ja koostui myös ns. kulttuuri-ihmisistä, joihin hän oli tutustunut työnsä ja kulttuuriharrastustensa kautta, ja he olivat hänelle hyvin tärkeitä. Irjan ansiosta Hyvinkään kirjastosta tuli myös kaupungin kulttuuritapahtumien keskuspaikka.

Hyvinkää - Seuran sihteerinä oleminen oli hyvin avartavaa ihmiselle, joka ei tuntenut paikkakuntaa eikä sen asukkaita yhtään. Irja esitteli Lea Bergströmin monelle paikkakuntalaiselle ja kertoi Hyvinkään asioista, samoin teki seuran taloudenhoitaja

Veikko Vuoristo, kumpikin kannustaen ja paikkakuntaan tutustumista helpottaen. Lealle tuli iloisena yllätyksenä perinne, jossa Hyvinkää - Seuran puheenjohtaja ja sihteeri kävivät onnittelemassa vuoden ensimmäisenä hyvinkääläisenä syntyneen vauvan äitiä. Vastasyntyneen vauvan äidille vietiin kotiseutuyhdistyksen lahjana kotikuusen käpy, hopeinen riipus.

Irja Roikonen kertoi useasti ystävästään runoilija Elina Vaarasta, joka oli muuttanut Hyvinkäälle vuonna 1968. Myös Elina Vaara vieraili kirjastossa ja Irjan työhuoneessa, kirjailijan Maikki koiralle oli aina vesikuppi valmiina ystäväysten tapaamista odottamassa. Elina Vaaran ystävyys merkitsi Irjalle hyvin paljon.

Kun Hyvinkään ensimmäiset syntymäpäiväjuhlat (itsenäinen Hyvinkää täytti 75 vuotta) päätettiin pitää 30.7.1992, kaupunki järjesti useampia juhlatapahtumia. Yksi näistä oli Parantolassa, jolloin runoilija Anna Ahmatovan muistolaatta kiinnitettiin Parantolan seinään. Ahmatova oli ollut Hyvinkään Parantolan asiakkaana lokakuussa 1915. Kun juhlia suunniteltiin, Irja kertoi Anna Ahmatovasta ja miten tällä venäläisellä runoilijalla ja Elina Vaaralla oli paljon yhteistä. Kumpikin runoilija oli huomattavan kaunis, tumma ja näyttävä ihminen. Sekä Ahmatova että Vaara pukeutuivat suuriin hartiahuveihin, kummallakin oli yleensä pitkät, moninkertaiset helmet kaulassaan. Kumpikin runoilija oli saanut samoja kansainvälisiä palkintoja ja samoja kunnianosoituksia maailmalta. Kummallakin runoilijalla oli yksi poika, jonka he menettivät elinaikanaan ja kumpikin runoilija on kirjoittanut heitä kohdanneesta raastavasta äidin surusta.

Kirjastonjohtaja Irja Roikosen työhuoneeseen tultiin omasta sisäänkäynnistä, ja oven edessä oli pieni puistikko. Siellä kasvoi pikkuinen puu, jota Irja aina pyysi varomaan, ettei kukaan missään nimessä vahingoittaisi sitä. Kaupunginpuutarhuri Marjamäki oli sen istuttanut, ja Irjan mielestä se piti säästää. Irjan huone oli iso ja komea. Varsinkin Eino Vesalaisen Lähtö -maalauksen takaseinällä, Irjan pöydän takana, oli Irjalle merkittävä. Leasta oli erikoista, että kirjastotyöntekijät aina teitittelivät Irjaa, mutta sinuttelu ei olisi tullut kuuloonkaan. Lean olikin vaikea keskustella Irjan huoneessa kenenkään kuullen, koska hän aina sinutteli. Irjaa teititeltiin ihan loppuun asti, sihteerikin, joka oli läheinen työtoveri.

Irja Roikosen kanssa oli todella hauskaa ja Lea kuunteli aivan innoissaan hänen kertomuksiaan muun muassa Mika Waltarin taskustaan ojentamista neilikoista silloiselle kustannustoimittajalle, tulevalle kirjastonjohtajalle. Irjalle oli hyvin tärkeää Hyvinkää-Seuran tekemä kotiseututyö, paikallishistoria ja sen esilletuominen. Irja oli aivan loistava kotiseutuyhdistyksen puheenjohtaja ja ystävänsä ihana.

Muistelijana Lea Bergström

Olen Anja Luoto ja muistelen lapsuudestani Pirkko Jäärailoa (1878-1954)

Äitini oli palvelijana Jäärailoilla nuorena. Ja siitä miten kauan hän oli en ole muistanut kysyä. Hän haki Jäärailoon, kun sinne haettiin ilmeisesti jotain nuorta tyttöä. Hänellä oli ollut nokea poskessaan ja Pirkko Jäärailo oli sanonut, että on hyvä merkki touhukkaasta ihmisestä. Näin äiti joutui Jäärailoon. Sitä kesti vuosia ja ystävyys säilyi kuolemaan asti. Hän kävi meillä ja minäkin kävin siellä asioilla aina tarvittaessa. Pirkko Jäärailolla keitettiin aina hyvät kahvit. Otin pöytäliinan pois, ettei sotkeennu, ja laitoin takaisin juonnin jälkeen. Pirkko nauroi niin makeasti ja raikuvasti, kuten hän aina nauroi. Joskus Pirkko Jäärailo halusi sanoa jostain kankaasta, millainen leninki siitä minulle tehdään.

Joskus hän näytti pieniä lapsen vaatteita, jotka olivat olleet Palalla. Hän suri syvästi Palaa.

Kerran hän kysyi, haluaisinko jotakin häneltä. Sanoin (olin jo noin 14-vuotias) että haluaisin nähdä vielä koko talon sisältä. Hän sanoi, että on pahoillaan kun kaikki huoneet on täynnä tavaraa ettei niissä voi asua.

Kävimme äidin kanssa sitten talvella katsomassa Pirkko Jäärailoa Hyvinkään sairaalassa Viertolankadulla. Hän oli hyvin heikko, ja niin hän sitten kuolikin tammikuussa. Hänen kotiaan sitten selvitti Usko Koski. Hän sanoi äidilleni, että saa viedä mitä tarvitsee ja haluaa. Äiti toi vesikelkalla Kauppalan lävitse hillo- ja muita purkkeja ja tarvikkeita. Äiti otti muistoksi kuusi kappaletta hopeisia ruokalusikoita, kauniin pöytäliinan ja servetit. Ne kaikki ovat meillä vieläkin. Pirkko Jäärailo oli ihminen, jota muistan lämmöllä vuosien vuosien takaa.

Muistelija Anja Luoto

Muistoja Osmo Anttilasta

Joku Hopealyhdyn asiakas kertoi tarkkailleensa työtäni. Hän oli huomannut, kuinka kaupunginjohtaja ja osuusliikkeenjohtaja olivat yhdessä tulleet ravintolasaliin. Olin istunut jonkun asiakkaan kanssa pöydässä ja antanut herrojen hakeutua ilman ohjausta omaan pöytänsä. Kertoja arveli minun viihtyvän pitkään työpaikassani, koska en pienistä hätkähdä. Meistä tuli kaupunginjohtaja Osmo Anttilan kanssa hyvät ystävät moneksi vuodeksi. Osmo osoittautui humaniksi ja huumorintajuiseksi johtajaksi. Usein kulttuuri oli edellä liiketoimia. Kaupungin tärkein tehtävä on ostaa ja myydä maata, oli Anttilan mielilause. Anttilalla riitti tarinoita, joita hän mielellään kertoili kabinetissa vierailleen. Oli joskus vaikeaa keksiä uutta tekemistä pöydästä,

kun tarina olisi jäänyt loppuun kuulematta, jos olisin poistunut kabinetista ennen aikojani.

Suurien päälliköiden kanssa käytiin läpi päivän hiihtoretkeä. Vieraana Hopealyhdyssä oli tasavallan presidentti Urho Kekkonen. Isäntänä oli kaupunginjohtaja Osmo Anttila. Presidentin adjutanttina oli Urpo Levo ja kaupunginjohtajan apuna kauppaneuvos Kai Vakkuri. Syötiin perunakeitto ja monopoli oli mustaleimaista. Hovimestarin piti tarjoilla presidentille keittoa isäntien toivomuksesta, vaikka presidentti kolmannen lautasellisen jälkeen, ilmoitti jo olevansa tyytyväinen. Presidentin kuvalla varustettuja sikareja jaeltiin henkilökunnallekin. Kovasti siellä kabinetissa vielä hiihdeltiin ja hikoiltiin.

Osmo Anttila ehti ystävytemme aikana täyttää 50 ja 60 vuotta. Arvannette varmaan, kuka oli juhlia hänen kotonaan järjestämässä. Anttila toi Hyvinkäälle kansainvälisen urheilulajin nimeltä Curling. Peli vaati joskus juhlimista. Yksissä juhlissa joku vieras oli vahingossa ottanut Anttilan päällystakin. Saatiinhan takki seuraavana päivänä takaisin oikealle omistajalleen. Myöhemmin Osmo tuli taas asiakkaakseni ja totesi laittaneensa nyt huonomman takin, kun täällä tuntuvat nuo takit vaihtuvan. Noloon tilanteeseen jouduin kerran Anttilan isännöimillä rapujuhilla. Vieraita oli opetusministeriöstä ja työvoimaministeriöstä. Oli tärkeää edustaa. Rapuja isoilla vadeilla punaisina ja tulleillä koristeltuina tuotiin pöytään. Rapujuomia oli laseissa ja odotusta ilmassa. Otettiin ensimmäiset ja sitten ensimmäiset ravut paahtoleivän päälle. Ensi puraisun jälkeen vierasjoukko hiljeni. Hovimestari kutsuttiin pöytään. Maistapa Risto rapua, neuvoi kaupunginjohtaja. Maistoin ja kauhistuin outoa makua. Ravuissa ei ollut lainkaan suolaa. Kollega keittiömestari oli keittänyt ravut oppilailla ryhmätyönä, mutta kukaan ei ollut muistanut lisätä suolaa keitinveeten.

Vahingonilo ei ollut Osmo Anttilan iloista vähäisimpiä. Hyvinkäällä pidettiin kerran työnjuhlaa. Sinne oli kutsuttu vieraaksi myös silloisen DDR:n Suomen suurlähettiläs Helsingistä. Juhlissa lähettilästä puhuteltiin hienosti sanoilla teidän korkeutenne eli Eure Excellence. Paikalla ollut toimittajaharjoittelija ei ollut muistanut lehtimiehen kolmea tärkeintä ohjetta tarkista, tarkista, tarkista ja niinpä seuraavan päivän Hyvinkään Sanomissa mainittiin, että DDR:n suurlähettiläs Eure Excellence oli sanonut sitä ja tätä. Sekös Osmoa nauratti. Hän kertoi nuoruudessaan olleensa itsekin porilaisen lehden urheilutoimittajana. Viikonlopun urheilutulokset vasta tiistaina ilmestyneeseen lehteen oli ollut helppo saada maanantain Satakunnan Kansasta. Helppoa oli ollut toisessakin kesätyöpaikassa Porin kaupungin mittamiehenä. Sadepäivinä ei mittailtu. Miehet pelasivat varastolla korttia ja harjoittelija ohjattiin teroittelemaan merkkikeppejä. Iltapäivällä pomo tuli ihmettelemään, että ei ollut tarkoitus teroittaa koko kesän keppejä kerralla.

Muistelija Risto Nihtilä

Näin minusta tuli hyvinkääläinen

Oli oikeastaan täysin sattumaa, että minusta ja meistä tuli hyvinkääläisiä. Menimme naimisiin vuonna 1959 helsinkiläisinä, vaimoni ja minä. Ensimmäinen yhteinen kotimme oli vuokrayksiö Munkkiniemessä. Kun perhe alkoi kasvaa, oli edessä muutto tilavampaan asuntoon. Köyhällä maisterilla oli tasan kaksi vaihtoehtoa: joko isompi vuokrahuoneisto Helsingistä taikka omistusasunto suur-Helsingin ulkopuolelta.

Vaimoni löysi ratkaisun Helsingin Sanomien sunnuntainumerosta syksyllä 1961: avarahoitteinen omistusasunto, kolmen huoneen ja keittiön rivitalo-osake Hyvinkäältä. Totesin täyttäväni kaikki edellytykset: sotaorpo, siirtoväkeen kuuluva, pienituloinen ja perhe kolmihenkinen. Arpa oli heitetty!

Hyvinkäälle muutimme vapunaattona 1963, rakennetun kaupungin silloiseen pohjoislaitaan, Väinölänkatu kahdeksaan. Perhe kasvoi, vaimo hoiti pienokaiset kotona ja minä kävin edelleenkin ansiotöissä Helsingissä. Juurtuminen Hyvinkäälle tapahtui varsin verkkaisesti, turhaa kiirettä pitämättä tai aktiivisesti uusia tuttavuuksia etsimättä. Varinaisesti se syventyi vasta kun esikoispoika alkoi olla kouluiässä ja kuvioon tuli mukaan erilaisia isän velvollisuuksia.

Lapsistani nuoremmat kaksi ovat paljasjalkaisia hyvinkääläisiä, samoin kaikki kahdeksan lastenlastani. Hyvinkää on ollut kotikaupunkini jo 55 vuotta. Pienellä syrjällä olen puolen vuosisadan ajan ollut mukana kaupungin erilaisissa kulttuuri- ja sivistysrienoissa. Poliitiikkaan en lähtenyt koskaan mukaan, vaikka maisterintutkintoni pääaine olikin poliittinen historia. Elokuva kiinnosti minua myös hyvinkääläisittäin, vanha elokuvateatteri Arena ja sen historia. Perehtymiseni Hyvinkääseen ja sen vaiheisiin alkoi oikeastaan sitä kautta. Hyvinkääläinen olen, ja hyvinkääläisenä myös kuolen.

Muistelija Kari Uusitalo

Minun Hyvinkääni

Ensimmäisenä tulee mieleeni kesät. Viisikymmenluvulla oli usein ”intiaanikesiä”, kuumia ja aurinkoisia. Me lapset vietimme kaikki päivät ulkona Valtion Rautateiden Konepajan asuinalueen piholla keksien monenlaisia leikkejä. Pihojen välissä ei ollut aitoja, mutta ymmärsimme kuitenkin kunnioittaa toisten pihojen yksityisyyttä enemmän kuin toisten. Kuumien kauden päättyessä kaatosateeseen äiti sanoi: Nyt kakrut simpparit päälle ja nauttimaan sateesta. Jokainen esitti oman sadetanssinsa eikä salaman iskiessä tarvinnut pelätä, koska ”konskalla” oli oma ukkosenjohdatin huiman korkeassa voimalan savupiipussa. Ruvettiin vain yhdessä ääneen laskemaan kuinka monen kilometrin päässä ukkonen jylisee. Vesilammikoissa hyppiminen paljasjaloin kuulemma karaisi talven lunssien varalle.

Kerran satoi niin paljon, että autotallin luiska täyttyi vedellä. Vedenpaisumusta ihailemaan hälytetty talonmies kehotti meitä uimaan. Ymmärsimme että hän hupsutteli, olihan vesi likaista, sen pinta oli pihalta huuhtoutuneiden kuivien havunneulasten peitossa. Tuntien kuluessa vesi valui viemäreihin, mutta talojen välissä olevan huoltotunnelin lattia oli viikkoja savivellistä märkä. Konskan puutarhurit ja kesäapulaiset leikkasivat laajat nurmikot talojen ympäriltä. Kun heinät oli haravoitu mahtaviin kasoihin, menimme hyppimään ja peuhaamaan niihin aikuisten silmien välttäässä.

Konskan alue jatkui joka suuntaan tasaisena mäntymetsänä, johon oli joskus istutettu myös lehtikuusia. Niitä piti varjella ja varoa. Kotiovelta mentiin tien yli metsään marjaan. Sokea enonikin sanoi, että olisitte kertoneet, niin hänkin olisi tullut. Istunut vain mättäälle ja tunnustellut pulleat puolukan marjat ympäriltään ämpäriin.

Etumetsässä leikittiin ison lapsikatraan kanssa intiaania. Meillä oli kaksi heimoa ja useampi tiipii. Minun nimeni oli "Tähtisilmä" koska löysin aina kadonneet tavarat. Lentokentältä löytämäni ruosteisen tynnyrin kannen päälle laitettiin paperituokkosessa vettä, ja eipä aikaakaan, niin vesi kiehui auringon paisteessa. Näin teimme kanervista teetä intiaanien tapaan. Lentokentällä oli rakennusten raunioita, ehkä entisiä lentokonehalleja, joiden seinien päällä oli jännittävää kiipeillä. Opettelimme myös juoksemaan tyhjien öljytynnyreiden päällä. Niiden kerrottiin olleen sodan ajalta. Kentän korkeassa kanervikossa oli mukava leikkiä piilosta tuntikausia. Silloin siellä ei näkynyt liikkumiskieltoja. Joskus muistimme katsoa, ettei näkynyt kiitoradalla nousevia tai laskevia purjekoneita.

Sunnuntaisin teimme koko perheen voimin pitkän patikkaretken lentokentän ja lukkojen taakse lähteelle. Joka kerta siivosimme muiden retkeilijöiden sotkuja ja poltimme palavat roskat nuotiossa. Keitimme teet ja söimme ruisleivistä tehdyt juustoevääät. Retkellä kaikki maistui paremmalta. Talviaikaan taas hiihdeltiin lukoille monien muiden Hyvinkääläisten lailla. Löysin eilen valokuvan äidistä tuolta ajalta. Hän on pihalla lähdössä hiihtämään aurinkoisessa kevätsäässä: Hiihtohousuissa on tiukat prässit ja lenkki kantapään alla, jotta pysyvät tiukkana. Päällä on istuva puolipitkä villakangastakki ja kaiken huippuna pieni huopahattu toisella korvallisella. Puusukset ovat Järviset ja sauvat bambua. Todellinen LEIDI.

Konskalla oli myös oma puhelinverkosto. Kun työpaikalla vietettiin pikkujouluja, jätti isä kotipuhelimensa auki, ja kävi illalla omalla työpuhelimellaan puhelimesta kuuntelemassa onko kotona hiljaista. Joskus piti hänen polkaista pyörällä kotiin nukuttelemaan meitä uudelleen.

Konepajan aidan ulkopuolella oli kaikkien käytettävissä tenniskentät ja niiden ympäri järjestettiin talvisin lasten hiihtokilpailut. Näissä kisoissa jokainen sai palkinnoksi aidon hopealusikan. Meillä oli terveysasema ja oma lääkäri, joka teki myös kotikäyntejä. Oman auton korjaajille oli myös oma paikkansa ja sen vieressä seudun

ainoa yleinen sauna, Rautasauna. Viikonloppuisin halukkaat pääsivät Laitilanjärven rannalle saunomaan. Sinne oli yhteiskuljetus kuorma-auton lavalla olevassa kopissa. Muistan kopin roikkuneen ulkona telineessään silloin kun kuorma-autolla oli muuta ajoa.

Helena Nordlundin Elämäni kansiosta

Muistelija Helena Nordlund

Tositarina Elina Vaarasta 1960-1970 lukujen vaihteesta

Alkukesän sunnuntaiamu. Sveitsinpuisto tulvi valkokuokkoja ja jokainen elävä oksa oli hennon vihreä. Syvällä kuusikossa kukkui käki.

Olin palaamassa lapseni kanssa Vaiveronkadun suuntaan laveaa ja leveää mäntykangasta pitkin. Edellämme kulki nainen pienen koiran kanssa. Kesämekko oli hillitympi ja pitempi kuin niiden vuosien muoti, jota nyt retroksi nimitämme. Koiran käytös oli kuuliainen, emäntäänsä katsoen se tassutteli yhtäjalkaa.

Ohitimme. Lapseni ja koiran välillä syntyi pientä huisketta ja hyppelyä, ohimennen. Mekin, sekuntien kanssakulkijat, puhelimme jotakin vai kuuluiko mitään ääntä. Ainakin hän kääntyi katsomaan, kasvot olivat nuorekkaat, katse näytti näkevän yhdellä vilkaisulla kaiken mitä oli. Yllättäen hän sanoi: - Ette ole vielä asunut kauan täällä.

En niin. Mistä hän sen tiesi. Silmäilinkö ympäristöä kuin vieras, jääkautisia rotkoja, jyrkkiä rinteitä. Vai livahtiko jokin murrekana tai loppuhenkonen erilaisella painotuksella. Menimme menojamme.

Myöhemmin käsiini sattui aikakauslehti, ehkä se oli Jaana, josta silloinen presidenttimmekin seuraili horoskooppeja. Sisäaukeamalla oli juttu ikkunasyvennyksessä istuvasta naisesta. Mustan puvun päällä oli sähkönsininen läpikuultava huivi. O-ooh: kuvassa oli runoilija Elina Vaara. Sama nainen, jonka olin kohdannut Sveitsin metsässä.

Paljon myöhemmin tutustuin hänen postuumina julkaistuun kokoelmaansa, Radanvarren fuuga. Sen runosta, Pieni legenda, löytyi tuttua: - Kirkkaana pyhäamuna varhain kävelylenkillämme koirani ja minä.... En väitä enkä uskokaan, että se olisi se sama päivä, mutta varmasti yksi samanlaisista Hyvinkään kesiltään.

Runo, Ruiskukien poiminta, kertoo oudoimmasta valinnasta: - hyödytön, aineeton, ikiturha sini – vai - leipä. Turha ja turha. Kuitenkin romantikon sinisen huivin läpi maailma näyttää kauniimmalta ja olokin tuntuu kyllin kylläiseltä. (runonpätkät teoksesta Elina Vaara : Radanvarren fuuga, s. 12 ja s. 33)

Muistelija Taina Parhaniemi

No niin. Aletaan jo muistella.

Elettiin syyskesää vuosi oli -55 tai -57 siinä haarukassa. Olin aloittanut koulun syksyllä -55.

Paikka oli Hyvinkäänkylän palstoilla. Sillä kulmalla oli vähän toistakymmentä pienviljelystilaa, jokaisella 5- 10 lehmää. Silloin ei kukaan ollut kuullutkaan seminologista (lue keinosiementejä). Asia toimi niin, että jokainen talo piti vuorotellen sonnia noin vuoden kerrallaan. Kylän lehmät käytettiin sitten tarpeen tullen yhteisellä sonnilla. Nythän sonni tulee volkkarilla navetan nurkalle.

Olin lähtenyt äidin kaveriksi, kun hän talutti lehmää Pässimäkeen, jossa silloin oli sonninpitovuoro.

Homma oli hoidettu ja olimme kotimatalla. Kävelimme Palstojentietä Hankutin suuntaan, tien oikeaa laitaa, äiti edellä, sitten lehmä ja minä kädessä kolmantena. Olimme parinsadan metrin päässä lähdemäestä Hankutin suuntaan. Nyt päästäänkin itse tapahtumaan ja sen päähenkilöön. Suoran päässä näkyi vastaantuleva valkea hevonen. Ratsailla oli mies Isac Nemes. Ikäiseni ja vanhemmat Hyvinkääläiset tietävät kyllä hyvin kenestä on puhe. Nuoremmille hän saattaa olla tuntemattomampi.

Nemeksestä on mielestäni puhuttu ansioihinsa nähden yllättävän vähän Hyvinkään historiassa. Hänhän rakennutti Helsingin verkatehtaan Hyvinkäälle heti sotien jälkeen. Tehdasrakennusta voi ihailla hiiltomon alueella ja taitaa nykyisin olla Kone Oy:n omistuksessa. Verkatehdas kuului paikkakunnan 4- 5 suurimman työnantajan joukkoon.

Mutta takaisin Palstojentielle ja heinä-elokuun iltaan. Valkoinen hevonen käveli ajatuksissaan ja huomasi vastaantulevan kolmikon vasta aivan kohdalla. En tiedä ketä meistä se säikähti mutta säikähti niin kovasti, että kavahti takajaloilleen ja ratsumies (olisiko hänkin ollut mietteissään) putosi tielle pyrstölleen.

Hevonen oli jo etäällä, laukkasi pää pystyssä sarkaa pitkin kohti Vatvuorta. Ratsastaja kömpi seisaalleen, puisteli hiekkaa vaaleista saapashousuistaan ja siinä sitä ihmeteltiin. Hevonen oli kadonnut metsän suojaan. Siinä oli iltapuhteella muutama naapurinmieskin hevosta etsimässä. Turhaan.

Nemeksellä oli kesäisin tapana lähes viikoittain ratsastaa lenkki Verkatehtaalta, jossa oli talli. Kytäjäntietä Hellelörpan jälkeen Hankutin siltaa joen yli. Siitä Krissille

(pienviljelysopisto, nyk. Hyria), siitä Hevosmäkeä ylös Nummenkärjen kautta takaisin tallille.

Tapa jatkui edelleen, mutta sitä olen usein mietiskellyt mitä reittiä hevonen käytti em. iltana tallille, kun oli kuitenkin löytänyt? Se on kuitenkin varma, ettei hummalla ollut mitään nykyajan leluja tai häpäkkeitä, ihan vain korvien välissä äititammen tekemä GBS vai onko se nyt GPS tai jotain elämän kannalta yhtä tarpeetonta ja turhaa.

Muistelija Kimmo Rinne

Pekka Ryyänen muistelee Terho Sakkia

Terho Sakki oli aluksi osuusliike Tehossa mainosasioitten hoitajana. Sitten hänestä tuli kuvanveistäjä ja professori. Hän osallistui ahkerasti kuvanveistokilpailuihin, joita oli 70-80-90-luvuilla hyvin monia. Hän pärjäsi niissä erinomaisen hienosti: harva kuvanveistäjä sai tehtäväkseen niin monia julkisia, hienoja veistoksia kuin Terho Sakki. Esimerkiksi Kalevala –muistomerkki, valtavan suuri pronssinen veistos Tampereella Kalevan kirkon edessä oli yksi hänen töitään. Tampereella on myös Yrjö Jylhän muistomerkki Runoratsu/Sotaratsu-veistos, jonka hän sai tehtäväkseen voitettuaan kilpailun. Helsingissä on hänen veistoksensa esimerkiksi Lasse Virenistä, Paavo Nurmen patsaan läheisyydessä. Se oli tiettävästi hänen viimeisiä julkisia veistoksiaan. Turussa on ainakin kaksi veistosta: Lääninhallituksen edessä suuri veistos ja läpimurtotyö Turun talvilaivaliikenteen muistomerkkilpailun voittajatyö. Lisäksi hän teki noin 200 mitalia ja valtavan määrän vapaita veistoksia. Hän asui Humalassa ja Krapulassa. Olimme hyvät kaverit. Se lähti siitä liikkeelle, kun he Maija Sakin kanssa ostivat Humalan ja myöhemmin myös Krapulan itselleen. Siellä oli aikamoinen urakka tehdä Humalan rakennus sellaiseksi, että se sopi nykyasumiselle. Teimme töitä talkoilla, vuorasimme seinät ja teimme siitä asumiskelpoisen. Rakennus oli lautarakenteinen ja lämmitys toimi uunilämmityksellä. Olen ollut talkoissa aina, kun niitä on ollut. Menimme aikanaan yhtä aikaa Taideteolliseen oppilaitokseen. Terho kävi sitä vuoden, minkä jälkeen hän pyrki Taideakatemiaan ja suoritti siellä kuvanveistäjäututkinnon.

Kuvanveistokilpailuihin kuului aina pienoisveistoksen tekeminen tulevasta veistoksesta, muistomerkistä, ja siihen piti liittää asemapiirros ja muuta valaisevaa materiaalia. Teimme fotomontaaseja. Ensin minä kuvasin Terho Sakin tekemän veistoksen. Sitten kävimme paikan päällä siinä puistikossa tai paikassa, mihin se veistos oli tarkoitus toteuttaa ja otin siitä valokuvan. Yhdistimme sitten veistoksen oikeissa mittasuhteissa siihen miljööseen, mihin veistoksen piti tulla. Näin ollen

maallikkojäsenet kilpailulautakunnissa näkivät havainnollisesti, miltä veistos näyttäisi valmiina. Veistokset itsessään olivat hienoja, sopivia ja mielekkäitä, mutta lisämateriaali teki asian tutummaksi niille jäsenille, jotka eivät tarkkaan tiedeneet, miltä veistos näyttää lopullisessa paikassaan. Meillä oli sopimus, että jos Terho sai veistoksesta palkinnon, niin sain pienen osuuden, mutta jos hän ei pärjännyt, niin se siitä. Minä tein sen ihan mielelläni, hyvät kaverit kun olimme, ja harrastin valokuvausta siihen aikaan kovasti.

Terho Sakki oli kyllä aivan mahtava henkilönä, vaatimaton ja kuitenkin äärimmäisen lahjakas ja tarmokas tekijä. En tiedä Suomessa toista kuvanveistäjää, joka olisi niin monissa julkisissa veistoskilpailuissa menestynyt ja tehnyt niin monia mitaleita kuin hän, ja muitakin töitä hän teki valtavan määrän. Hän opetti kesäisin Kuusamon kansanopistolla kuvanveistoa varmaan parikymmentä vuotta. Minäkin olin siellä mukana, kun hän pyysi lähtemään kaveriksi Kuusamon taideleirille. Maalasin tai tein grafiikkaa tai pieniä veistoksia siellä. Hän opetti myöskin Kanneljärvellä Lohjalla kuvanveistoa kesäkursseilla.

Terho oli innokas luonnonystävä ja valtavan kova hiihtämään (aivan mahtava hiihtäjä!), ja kaiken lisäksi maratoonari: hän juoksi monta maratonia. Vasta noin nelikymppisenä hän innostui urheilemaan ja hiihti valtavia kilometrimääriä Hyvinkään ympäri. Olimme tietenkin myös perhetuttuja, ja monta monituista saunailtaa vietettiin Humalassa. Sinne hankittiin myös savusauna. Terho oli löytänyt Lopelta savusaunan, joka purettiin, tuotiin Humalan pihaan ja pantiin pystyyn. Terholla ja Maijalla oli savusauna, tavallinen sauna ja sähkösauna, ja kaikkia niitä lämmitettiin ja niissä kylvettiin. Yhden valtavan suuren kaksikerroksisen aittarakennuksen kävimme purkamassa lähellä Kouvolaa. Se tuotiin rekalla Hyvinkäälle ja pantiin talkoilla pystyyn.

Muistelija Pekka Ryyänen

Taidemaalari ja keraamikko Irja Maria Soini (24.1.1913-16.4.1995)

Irja Soini oli äitini nuoruudenystäviä, mutta on jäänyt hiukan arvoitukselliseksi henkilöksi. Ainoa varma valokuva hänestä on äitini ja kummitätini Siiri Friman kanssa Port Artturin pihalla. Kasvokuva, jonka ajattelen esittävän häntä, on olemassa äidin albumissa, mutta siitä olen hiukan epävarma, kun mitään tunnistetta ei ole.

Nettiä selatessani löysin nimen Irja Soini vuoden 1928 tehtaan rikkureiden joukosta. Onko sama, en tiedä, valokuva Port Artturin pihalla viittasi siihen. Irja olisi ollut 15-vuotias silloin, eli varmaankin kelvannut jo töihin. Samassa yhteydessä on mainittu rikkureina Vihtor ja Mauno Soini sekä Hilma. Taiteilijamatrikelissa Irja Soinin vanhemmiksi on merkitty seppä Johan Soini ja Maria os. Sipola. Onko mahdollisesti käytetty vanhemmista toista etunimeä. Sillä myös Soinin ainoan tyttären, Anna-Kaarinan, kohdalla on jätetty mainitsematta tämän alkuperäinen sukunimi Karhu, on vain avioliitossa saatu sukunimi Böök. Kun lapsena kysyin äidiltäni miksi heillä on eri sukunimi, sain hyvin ympäröivään vastauksen: Anna-Kaarinalla on isänsä sukunimi, mutta kun tämä oli jo toisen kanssa naimisissa, ei Irja-täti voisi mennä naimisiin hänen kanssaan. Myöskään yhtään kuvaa en ole onnistunut löytämään kyseisestä taiteilijasta. Hän on halunnut pysyä salaperäisenä syystä tai toisesta.

Asuimme Salossa vuodet 1945-52 ja silloin niinä vuosina olimme enemmän tekemisissä Irja Soinin kanssa. Hän työskenteli ja asui Turussa, Kupittaaan saven tehtailla. Hänellä oli ainakin jonakin kesänä vuokrattuna huvila Ruissalossa, siellä vierailimme ainakin kerran koko perhe. Useimmin hän tuli kesäisin tyttärensä kanssa meidän mökillemme Hirsijärvelle, Salon lähellä olevalle järvelle. Hänen käyntinsä olivat aina jännittäviä, hän oli niin erilainen kuin muut tuntemani äidin ystävät. Hän ei juurikaan osallistunut taloustöihin, vaan kuljeskeli ympäristössä, keräsi kukkakimppuja ja kaikenlaista muuta kaunista ympäristöstä. Kukat laitettiin pöydälle ja sitten pystytettiin maalausteline ja niin syntyi taidetta, jota lapsikin ymmärsi. Seurasin koko ajan hänen tekemisiään hiukan syrjemmältä, en uskaltanut oikein kyselläkään.

Mökkiä rakennettiin kesinä 1950-52 ja yhtenä päivänä isä sanoi, että seinät pitää maalata. Silloin Irja sanoi auttavansa ja niin hän ryhtyi toimeen: hän otti ison paperinpalan ja piirsi siihen auringonkukan terälehdet, leikkasi ne auki ja kiinnitti paperin seinälle. Sitten hän töpötti maalilla syntyneisiin aukkoihin ja kun paperi poistettiin, takaseinä oli erisävyisten keltaisten auringonkukkien peitossa. Seinä oli taatusti erikoisin ja eksoottisin sen järven mökeissä! Silloin opin sanan "sapluuna", se teki minuun ison vaikutuksen, että näinkin voi tehdä.

Kun sitten muutimme syksyllä 1952 Hyvinkäälle, yhteydenpito jotenkin väheni ja loppui, en muista, että hän olisi koskaan käynyt luonamme Hyvinkäällä. Oliko täällä joku asia, johon hän ei halunnut palata? Mökki myytiin 1954 auringonkukkineen kaikkineen, mutta muita tauluja on meillä kyllä säilynyt. Hänen maalaamansa kesäkatkoristavat seinääni, samoin vanhempi iso taulu ompelevasta naisesta. Se on hyvin kaunis sinisävyinen ja tuo mieleen äitini, vaikkei suinkaan esitä häntä. Sisarella on myös sinisävyinen tulppaanikimppu sekä maisemamaalaus (ehkä Ruissalosta? en tiedä).

Minulla on myös joitakin keramiikkaesineitä jäljellä. Jossain vaiheessa hän teki eri puiden lehtien mallin mukaan pieniä tuhkakuppeja. Minulla oli vihreä tammenlehti ja punakeltainen vaahteranlehti, ne olen kyllä lahjoittanut tupakoiville ystäville. Sitten oli 6 linnunnäköistä munakuppia, niistä on jäljellä vain yksi. Pari isokokoista tuhkakuppia on myös, niitä käytän joskus pöytäkoristeena.

Olin valitettavasti nuori niinä aikoina, etten oikein muista eikä lapselle tietysti kerrottu kaikkea taustaa, joten tämä jää vähän mystiseksi jutuksi. Toivottavasti hänestä löytyy jotain muutakin Hyvinkäältä.

Muistelija Hely Jalonen

Muisteluita Kytäjän Lindereistä

Kun Benita Kivistö pyysi auttamaan Kamariherra-näytelmän kirjoittamisessa, otin työn ilolla vastaan. Kytäjällä syntynyt Hjalmar Linder oli monisäikeinen mies, juristi, liikemies, tehtaiden ja rautateiden rakennuttaja, joka kokosi valtavan omaisuuden, eli loisteliaan tuhlaavaisesti ja lopulta kuoli pennittömänä ja ihmisten hylkäämänä. Hänen tehtaissaan ja sahoillaan tehtiin 8-tuntista työpäivää ja hänen rakennuttamansa työläisten asunnot olivat verrattoman uudenaikaisia. Samaan aikaan hänen omaan pöytänsä tuotiin ainekset Pariisista ja Pietarista ja hän saattoi viedä omalla kustannuksellaan metsästysseurueen erikoisjunalla Siperiaan karhujhtiin. Hänen kirjoituksensa ”Jo riittää verilöylyt” vuonna 1918 Hufvudstadsbladetissa aiheutti sellaisen raivon valkoisen Suomen keskuudessa, että Linder ei enää tuntenut voivansa elää Suomessa. Hän myi ja lahjoitti pois omaisuutensa, muutti ensin Ruotsiin ja sitten Algeriaan, jatkoi tuhlaavaista ja uskomattoman anteliasta elämäänsä, joka päättyi itsemurhaan Marseillessa vuonna 1921.

Hjalmar Linder tuntui minulle läheiseltä, koska 60- ja 70-luvuilla äitini Katri Lehto teki tutkimusta hänen äidistään, nuorena kuolleesta kreivitär Marie Linderistä. Minulla eikä äidillänikään ei tietenkään ole omia muistoja kummastakaan Linderistä, mutta vielä äitini muuttaessa Kytäjälle vuonna 1939 siellä eli ihmisiä, joilla ”Linderin aika” oli tuoreessa muistissa. Marie Linderistä, joka kuoli v. 1870, muistettiin yhä, että hän kulki pelloilla pitkissä saappaissaan tutustumassa maanviljelyyn, ja joku kytäjäläinen mummo oli kuvaillut häntä sanoin ”niin kaunis, niin hyvä, niin onneton”. Marie Linder, syntyisin kreivitär Musin-Pushkin, oli toki kaikkien aikojen ylhäisin kytäjäläinen, vaikka kyllä hänen aviomiehensäkin, ministerivaltiosihteeri, ylihovijahtimestari Constantin Linder oli tsaarinajan arvoasteikossa kreivin tasolla. Constantin Linderin arvonimi lyheni kytäjäläisten suussa hovimestariksi; kuulostihan sekin aika komealta!

Heidän poikansa Hjalmar Linder muistetaan Suomen ensimmäisen auton omistajana, vaikka nykyään kai väitetään, ettei hänen Mercedes Simplexinsä tätä kunniaa ansaitse. Äitini Kytäjälle tullessa vuonna 1939 Hjalmar Linderin komea elämäntapa muistettiin vielä hyvin. Kartanon kotiapulainen Edit kertoi äidille, kuinka kerran, Linderin kamaripalvelijan sairastuttua, Edit oli lähetetty auttamaan kamariherraa aamutoimissa, ja Edit oli yhä ihmeissään siitä, että aikuinen mies oli istunut sängyn reunalla jalat suorina ja odottanut, että hän veti tälle housut jalkaan!

Muistelija Leena Lehto